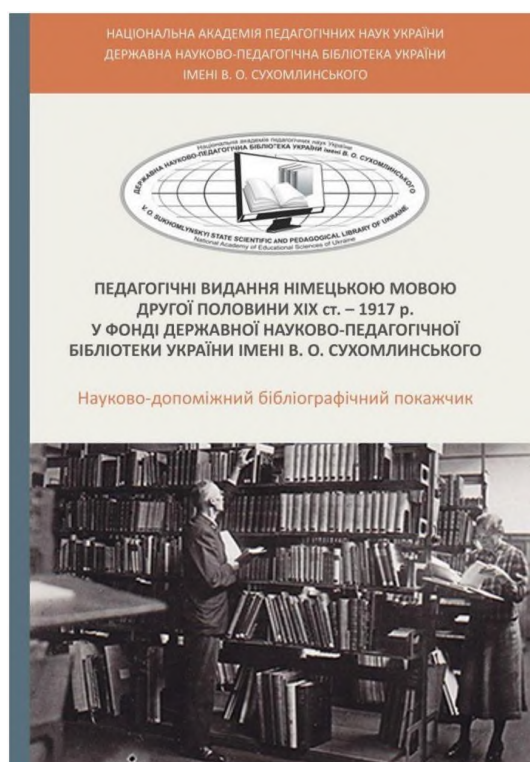

Олена Огієнко,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу зарубіжних систем
педагогічної освіти і освіти дорослих
Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України

**БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК «ПЕДАГОГІЧНІ ВИДАННЯ НІМЕЦЬКОЮ
МОВОЮ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ. – 1917 Р. У ФОНДІ ДЕРЖАВНОЇ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ
В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО» ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС**

[Рецензія на науково-допоміжний бібліографічний покажчик: **Педагогічні видання німецькою мовою другої половини ХІХ ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського¹**]

Для розуміння глибинних причин освітніх процесів як в Україні, так і в зарубіжних країнах, формування цілісного наукового знання про розвиток історико-педагогічного процесу в тісному зв'язку з національною культурою країн, важливим є звернення науковців до автентичних літературних джерел, що дає змогу забезпечити достовірність, змістовність і аргументованість результатів історико-педагогічних досліджень. У цьому контексті цінною джерельною базою для дослідників історії педагогіки та освіти є документи з колекції рідкісних видань фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ України). Значний сегмент цієї колекції складають видання німецькою мовою другої половини ХІХ ст. – початку ХХ ст. З огляду на значущість та історичну цінність

¹ Педагогічні видання німецькою мовою другої половини ХІХ ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського]: наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Дяченко Л. М., Кропачева Н. М. ; наук. ред. Березівська Л. Д. ; бібліогр. ред. Кропачева Н. М.]. – Вінниця : ТВОРИ, 2022. – 214 с. ISBN 978-617-552-142-7

<https://lib.iitta.gov.ua/731414/>

<http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31683>

цієї колекції, вважаємо своєчасним та актуальним дослідження, узагальнення та систематизацію цих документів у рецензованому науково-допоміжному бібліографічному покажчику «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського». Це довідкове видання підготовлено науковими працівниками відділу джерелознавства та біографістики ДНПБ України в процесі наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» РК № 0120U002093 (2020–2022 рр.).

Осмилюючи науковий доробок із зазначеної тематики, дослідники розміщують у покажчику 818 бібліографічних записів оригінальних педагогічних видань німецькою мовою, опублікованих з 1850 по 1917 рік з перекладом назв видань на українську мову.

Заслугує на схвалення структура покажчика. Зміст покажчика систематизовано за класифікаційними ознаками розподілу видань на види за характером інформації.

У першому розділі покажчика розміщено бібліографічні записи офіційних видань. Серед них такі групи: нормативно-правові видання – документи, що мають силу правових норм (закони, укази, постанови, розпорядження, рішення, положення); нормативні видання, що містять норми, правила, загальні принципи різних видів освітньої діяльності; нормативно-інструктивні документи щодо врегулювання взаємодії суб'єктів освітньої діяльності.

Другий розділ представлений науковими виданнями. Це монографії, в яких викладено результати дослідження конкретної проблеми або теми; опубліковані дисертації та автореферати з коротким викладом змісту наукової праці, поданої на здобуття вченого ступеня доктора філософії; тези доповідей і повідомлень, проголошених під час проведення наукових заходів; матеріали конференцій, з'їздів, симпозіумів, засідань зі звітами, рекомендаціями та рішеннями, які відображають підсумки наукових заходів; збірники наукових праць, у яких представлено результати досліджень колективів авторів, наукових установ, закладів освіти чи товариств.

Третій розділ дає змогу ознайомитися з найменуваннями виробничо-практичних видань німецькою мовою вищезгаданого періоду. У переліку видань цього розділу виділено такі групи: практичні поради й посібники з описом застосування освітніх технологій для вдосконалення навчання та викладання у закладах освіти різних типів; методичні рекомендації щодо виконання практичної педагогічної діяльності; методичні посібники з описом застосування методів навчання й виховання.

Четвертий розділ покажчика є найбільш чисельним за кількістю німецькомовних видань. Його складають бібліографічні описи навчальних видань для закладів освіти різних типів. Серед видань цього розділу такі: навчальні програми та плани для закладів загальної середньої та професійної освіти; конспекти лекцій для студентів закладів вищої освіти, в тому числі семінарів з підготовки майбутніх учителів; підручники для університетів та шкіл; навчально-методичні посібники, основним змістом яких є методика викладання навчальної дисципліни або методика розвитку та виховання особистості; навчально-наочні посібники з ілюстративними матеріалами; хрестоматії з філософськими, педагогічними, історичними та літературно-художніми творами чи уривками з них, які є предметом вивчення у навчальній дисципліні; практикуми, що містять

сукупність практичних завдань із певної навчальної дисципліни; робочі зошити для самостійної роботи учнів.

П'ятий розділ складають довідкові видання німецькою мовою, а саме: енциклопедії, словники, довідники, каталоги. Серед них енциклопедії виховання та навчання, енциклопедичні довідник з педагогіки, словники філософських понять і категорій, довідники навчальних посібників для вищих, середніх та початкових шкіл, довідник з теорії виховання та навчання для закладів вищої освіти, каталоги виставок, бібліотек, видавництва тощо.

У шостому розділі наведено бібліографічні описи літературно-художніх видань, серед яких твори письменників німецькомовних країн та інших країн Європи й Америки, перекладені німецькою мовою. Серед видань цього розділу збірники казок для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, повчальні історії та оповідання для школярів та їхніх батьків.

Окремо відзначимо цінність епістолярної спадщини відомих персоналій. Епістолярні джерела розміщено в заключному сьомому розділі. Ці документи набувають особливого значення для дослідження ролі особистості в розвитку освіти, культури й суспільства загалом. Це листи відомих філософів і педагогів та листи, адресовані їм.

Варто наголосити на тому, що для підвищення інформативності бібліографічного видання в його змісті наявні основні елементи довідково-пошукового апарату: зміст, передмова від упорядників, вступна наукова стаття, список скорочень німецькою мовою, іменний покажчик у вигляді алфавітного переліку прізвищ авторів, укладачів, редакторів, перекладачів, ілюстраторів, персоналій за абеткою німецької мови.

На окреме відзначення заслуговують додатки рецензованого покажчика, в яких розміщено ілюстративні матеріали, зокрема обкладинки педагогічних видань, портрети авторів наукових праць, бібліографічні описи німецькою мовою, анотації українською мовою.

Важливо, що покажчик підготовлено відповідно до чинних в Україні державних стандартів. Водночас бібліографічні описи видань укладено з урахуванням особливостей німецького правопису другої половини XIX – початку XX ст.

Вважаємо, що звернення науковців до інноваційного інформаційного ресурсу, яким є науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського», дасть змогу забезпечити аргументованість і змістовність результатів біографічних та історико-педагогічних досліджень.

Бібліографічний покажчик буде корисним науковим, науково-педагогічним, педагогічним працівникам, здобувачам освіти, бібліотечним працівникам та всім, кого цікавлять питання розвитку педагогічної науки й освіти в історичній ретроспективі.

Olena Ohienko,
Doctor of Science in Education, Professor,
Chief Researcher of the Foreign Systems
of Pedagogical and Adult Education Department
at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and
Adult Education of the National Academy
of Educational Sciences of Ukraine

**BIBLIOGRAPHIC INDEX "PEDAGOGICAL EDITIONS IN THE GERMAN
LANGUAGE OF THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY – 1917 IN
THE FUND OF V. O. SUKHOMLYNSKYI STATE SCIENTIFIC AND
PEDAGOGICAL LIBRARY OF UKRAINE" AS THE INNOVATIVE
INFORMATION RESOURCE**

[Review to the scientific auxiliary bibliographic index: **Pedagogical editions in the German language of the second half of the 19th century – 1917 in the fund of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine²**]

In order to understand the deep reasons of educational processes both in Ukraine and in foreign countries, the formation of holistic scientific knowledge about the development of the historical and pedagogical process in close connection with the national culture of countries, it is important for scientists to turn to authentic literary sources, which enables ensuring reliability, meaningfulness and reasoning of the results of historical and pedagogical research. In this context, documents from the collection of rare editions of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine (hereinafter referred to as the State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine) are a valuable source base for researchers of the History of Pedagogy and Education. A significant segment of this collection consists of publications in German of the second half of the 19th century – the beginning of the 20th century. Given the significance and historical value of this collection, we consider it timely and relevant to research, generalize and systematize these documents in the peer-reviewed scientific and auxiliary bibliographic index "Pedagogical editions in the German language of the second half of the 19th century – 1917 in the fund of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine". This reference publication was prepared by the researchers of the Department of pedagogical source studies and biographistics of the SSPL of Ukraine in the process of scientific research "Pedagogical science and education in persons, documents, bibliography" RK No. 0120U002093 (2020–2022).

Having considered the scientific work on the specified subject, the researchers included into the index 818 bibliographic records of original pedagogical editions in German, published from 1850 to 1917 with the translation of the names of the publications into Ukrainian.

---

² Pedagogical editions in the German language of the second half of the 19th century – 1917 in the fund of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine : scient. auxil. bibliographic index / the NAES of Ukraine, V. O. Sukhomlynskyi SSPL of Ukraine ; [edited by: L. M. Diachenko, N. M. Kropocheva ; scient. ed. Bereziivska L. D. ; bibliography ed. N. M. Kropocheva]. – Vinnytsia : TVORY, 2022. – 214 p. ISBN 978-617-552-142-7

<https://lib.iitta.gov.ua/731414/>

<http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31683>

The structure of the index deserves approval. The content of the index is systematized according to the classification features of the distribution of publications into types according to the nature of information.

The first section of the index contains bibliographic records of official publications. Among them are the following groups: regulatory and legal publications – documents that have the force of legal norms (laws, decrees, resolutions, orders, decisions, regulations); normative publications containing norms, rules, general principles of various types of educational activity; regulatory and instructional documents regarding the regulation of the interaction of subjects of educational activity.

The second section is represented by scientific publications. These are monographs in which the results of research on a specific problem or topic are presented; published dissertations and abstracts with a brief summary of the content of the scientific work submitted for obtaining the scientific degree of a Doctor of Philosophy; abstracts of reports and announcements made during scientific events; materials of conferences, congresses, symposia, meetings with reports, recommendations and decisions reflecting the results of scientific activities; collections of scientific papers, which present the results of research by groups of authors, scientific institutions, educational institutions or societies.

The third section gives an opportunity to familiarize with the names of production and practical publications in the German language of the above-mentioned period. The following groups are highlighted in the list of publications of this section: practical guide books and manuals describing the use of educational technologies to improve learning and teaching in educational institutions of various types; methodical recommendations for the implementation of practical pedagogical activities; methodical manuals with a description of the application of teaching and upbringing methods.

The fourth section of the index is the most numerous in terms of the number of German-language publications. It consists of bibliographic descriptions of educational publications for educational institutions of various types. Among the publications of this section are curricula and plans for institutions of general secondary and professional education; lecture notes for students of higher education institutions, including seminars on the training of future teachers; textbooks for universities and schools; educational and methodical manuals, the main content of which is the method of teaching an academic discipline or the method of personality development and education; educational and visual aids with illustrative materials; textbooks with philosophical, pedagogical, historical, literary and artistic works or excerpts from them, which are the subject of study in the academic discipline; workshops containing a set of practical tasks from a certain academic discipline; workbooks for students' independent work.

The fifth section consists of reference publications in German, namely: encyclopedias, dictionaries, handbooks, catalogues. Among them are encyclopedias of education and training, encyclopedic handbooks on pedagogy, dictionaries of philosophical concepts and categories, handbooks of teaching aids for higher, secondary and primary schools, handbooks on the theory of education and training for institutions of higher education, catalogues of exhibitions, libraries, publishing houses, etc.

The sixth chapter contains bibliographical descriptions of literary and artistic publications, including the works of writers from German-speaking countries and other countries of Europe and America, translated into German. Among the publications of this section are collections of fairy-tales for children of preschool and primary school age, educational stories and stories for schoolchildren and their parents.

Separately, we would like to note the value of the epistolary heritage of famous personalities. Epistolary sources are placed in the final seventh chapter. These documents are of particular importance for the study of the role of the individual in the development of education, culture and society in general. These are letters of famous philosophers and teachers and letters addressed to them.

It should be emphasized that in order to increase the informativeness of the bibliographic publication, its content contains the main elements of the reference and search apparatus: table of contents, preface from the compilers, introductory scientific article, list of abbreviations in German, name index in the form of an alphabetical list of surnames of authors, compilers, editors, translators, illustrators, personalities according to the alphabet of the German language.

The appendices of the peer-reviewed index, which contain illustrative materials, including covers of pedagogical publications, portraits of authors of scientific works, bibliographic descriptions in German, and annotations in Ukrainian deserve special mention.

It is important that the index is prepared in accordance with the state standards, valid in Ukraine. At the same time, the bibliographic descriptions of the editions are compiled taking into account the peculiarities of German spelling of the second half of the 19th – beginning of the 20th centuries.

We believe that the appeal of scientists to the innovative information resource, which is the scientific auxiliary bibliographic index "Pedagogical editions in the German language of the second half of the 19th century – 1917 in the fund of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine", will make it possible to ensure the argumentation and meaningfulness of the results of biographical and historical-pedagogical research.

The bibliographic index will be useful for scientific, academic and pedagogical workers, applicants for education, librarians and everyone who is interested in the development of pedagogical science and education in historical retrospect.